

Samen werken aan water en bodem op de Utrechtse Heuvelrug en haar flanken

Hoe kunnen we dit doen?

Een praktische gids voor agrariërs.

UTRECHTSE HEUVELRUG

BLAUWE AGENDA

SAMEN WERKEN AAN SCHOON & VOLDOENDE WATER

De Blauwe Agenda wordt gevormd door de volgende partners:

Plateau, hoge flank, lage flank en voet en de structuren van de landschappelijke eenheden.

Wat is de Blauwe Agenda?

De Blauwe Agenda is een samenwerkingsverband om te komen tot een gezamenlijke aanpak voor de realisatie van een veerkrachtig en robuust watersysteem op de Utrechtse Heuvelrug. Dit project komt voort uit een samenwerkingsovereenkomst tussen Provincie Utrecht, Vitens, Waterschap Vallei en Veluwe, Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden en Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug. Bij de Blauwe Agenda zijn ook andere projectpartners aangesloten (grondeigenaren Utrechts Particulier Grondbezit, Utrechts Landschap, LTO Noord en de gemeente Utrechtse Heuvelrug).

Wat was de aanleiding om de Blauwe Agenda te starten? De Utrechtse Heuvelrug en haar flanken is een rijke bron van een grote hoeveelheid, helder en schoon water. Regen infiltreert in de zandige bodems boven op de Heuvelrug en komt in de lagergelegen flanken als kwel weer naar boven. Het water van de Heuvelrug dient vele functies. Het water speelt onder meer een belangrijke rol in de landbouw op de Heuvelrugflanken. Door de huidige knelpunten in combinatie met voortgaande klimaatverandering zijn er verschillende urgente uitdagingen voor het watersysteem van de Heuvelrug. Ook vanuit een actuele visie op circulariteit, integraliteit en duurzaamheid is er aanleiding om de huidige situatie opnieuw te beschouwen. De Blauwe Agenda focust zich op het oplossen van deze knelpunten en werkt aan een toekomstbestendig watersysteem.

Waarom deze brochure?

De Blauwe Agenda is er ook om haar doelgroepen (inwoners, ondernemers en agrariërs) handelingsperspectief aan te reiken en om kennis te verspreiden. Deze brochure schreven we voor jou als agrariër. Om je meer kennis te geven over te nemen klimaatadaptieve maatregelen op het agrarisch bedrijf om droogte en wateroverlast te verminderen. Mis je nog informatie of heb je aanvullingen op deze brochure? Neem contact op met jasmijn.fermie@npuh.nl.

Water op de Utrechtse Heuvelrug

Het watersysteem van de Utrechtse Heuvelrug en haar flanken kan worden ingedeeld in drie zones: het plateau, de flank en de voet. Op het plateau infiltreert regenwater gemakkelijk door de zandige bodem. Het grondwater ligt hier diep, buiten bereik van plantenwortels, en er zijn geen watergangen aanwezig.

Op de hoge flanken vind je enkele natuurlijke beken en gegraven sprengen. Het regenwater dat op de hogere delen infiltreert, komt aan de flanken weer naar boven als kwelwater en voedt de diepere grondwaterlagen. Op de lage flanken is er een intensief oppervlaktewatersysteem dat het kwelwater opvangt en afvoert. Deze waterlopen op de flanken worden gevoed door zowel regen- als grondwater.

Ondanks de zandige ondergrond is er aan de zuidkant van de Heuvelrug (omgeving Amerongen, Rhenen, Doorn) sprake van aanzienlijke oppervlakkige afstroming. Dit betreft vooral de afstroming van regenwater over paden en akkers, wat invloed kan hebben op de landbouwactiviteiten in deze regio.

De voet van de Heuvelrug wordt beïnvloed door kwelwater, maar heeft een eigen karakteristiek ten opzichte van het heuvelrugstelsel. Hier wordt de grondwaterstand gereguleerd door het opgelegde peil, en er wordt gedeeltelijk ook rivierwater

aangevoerd. Voor agrariërs is het belangrijk om te weten dat in deze gebieden de waterhuishouding beheerst kan worden, wat mogelijkheden biedt voor een stabielere landbouwproductie.

Wat doen aan waterproblematiek?

Uit onderzoek blijkt dat het watersysteem van de Utrechtse Heuvelrug met een combinatie van maatregelen - bij voorkeur aangevuld met lokale detailinrichting en ontwaterings- en afwateringsmaatregelen - beter in te richten is met het oog op klimaatverandering. Dit kan leiden tot een verbeterde grondwaterbeschikbaarheid voor landbouw op de flanken en aan de voet van de Heuvelrug. Op het plateau kan het grondwatersysteem extra aangevuld worden, maar dit levert geen voordelen op voor de natuur, omdat het grondwater hier diep ligt en de natuur op het plateau niet afhankelijk is van grondwater. Voor het plateau zijn andere maatregelen nodig, zoals adaptieve landbouwtechnieken en aangepast natuurbeheer.

Voor agrariërs is het goed om te weten dat de landbouw op de flanken wél kan profiteren van een robuuster grond- en oppervlaktewatersysteem. Omdat de grondwaterstand hier minder diep is, kan dit op meerdere manieren worden beïnvloed om de landbouwproductie te optimaliseren, terwijl ook rekening wordt gehouden met de aanwezige natuur. Agrariërs kunnen hiermee hun voordeel doen door samen met waterbeheerders te werken aan een systeem dat zowel hun gewassen als de natuur ten goede komt. Door ondiepe greppels aan te leggen kan wateroverlast worden voorkomen en tegelijkertijd de grondwaterstand op peil worden gehouden. Dit biedt kansen voor een duurzamere landbouwpraktijk op de Utrechtse Heuvelrug.

In het westelijke deel van de Heuvelrug liggen natuur- en landbouwgebieden dicht bij elkaar. De natuur heeft baat bij nattere grondwateromstandigheden en kwelwater, waardoor deze gebieden zich vaak op de lagere delen bevinden. Landbouw profiteert meer van gebieden waar het grondwater dieper ligt. Echter, in de praktijk overlappen deze gebieden soms. Aanpassingen in het watersysteem voor de ene functie kunnen zonder extra maatregelen nadelige effecten hebben op de andere functie. Denk hierbij aan detailinrichting zoals stuwen, greppels en bufferzones.

Voor stedelijke gebieden is een ondiepe grondwaterstand juist ongewenst. Uitbreidingen van bebouwde gebieden zouden daarom bij voorkeur op de drogere delen moeten plaatsvinden of in een aangepaste vorm (zoals kruipruimteloos bouwen).

Veelvoorkomende problemen voor het water in het gebied van de Utrechtse Heuvelrug en haar flanken

De afgelopen jaren is veelvuldig onderzoek gedaan naar de knelpunten van het watersysteem op de Utrechtse Heuvelrug en haar flanken. Het onderzoek wijst uit dat deze functies op de Heuvelrug de volgende knelpunten kent die als gevolg van klimaatverandering veelal worden versterkt.

- **Landbouw en natuur:** Landbouw en natuur liggen dicht bij elkaar op de zuidwestelijke flank, waardoor het moeilijk is om de waterstand voor beide goed te regelen.
- **Wateroverlast:** In stedelijke gebieden is er wateroverlast bij hevige regenbuien. Ook stroomt er water van de Heuvelrug naar lager gelegen bebouwde gebieden, wat daar problemen veroorzaakt.
- **Droogte in de natuur:** De natuur op de Heuvelrug is niet afhankelijk van grondwater, maar langdurige droge periodes in het voorjaar en de zomer zorgen voor uitdroging en schade. Dit probleem is duidelijker geworden na de droge zomers van 2018 tot 2020.
- **Grondwater:** Slechts een klein deel van de voet en flank van de Heuvelrug is geschikt voor de natuurwaarden die men in de toekomst wil bereiken in het kader van Natura2000. De grondwaterstand is vaak te laag en kwelwater beperkt zich tot de laagste delen van de beekdalen.
- **Schade door water en droogte:** Zowel droogte als te veel water kunnen schade veroorzaken in de landbouw, afhankelijk van de hoogte en afwatering van het land. De landbouw ondervindt natschade als gevolg van overstroming, langdurige regen of te hoge grondwaterstanden. Langdurige droge periodes zorgen voor droogteschade of extra kosten door beregening. De landbouwgebieden liggen vooral op de lagere delen van de flank.
- **Drinkwater:** Er wordt een toename van de vraag naar drinkwater verwacht (+13 miljoen kubieke meter per jaar voor de Provincie Utrecht). Ook zijn er zorgen over de waterkwaliteit door langdurige verontreinigingen zoals PFAS.

[Lees alles over natuurinclusieve landbouw in Boeren voor Morgen.](#)

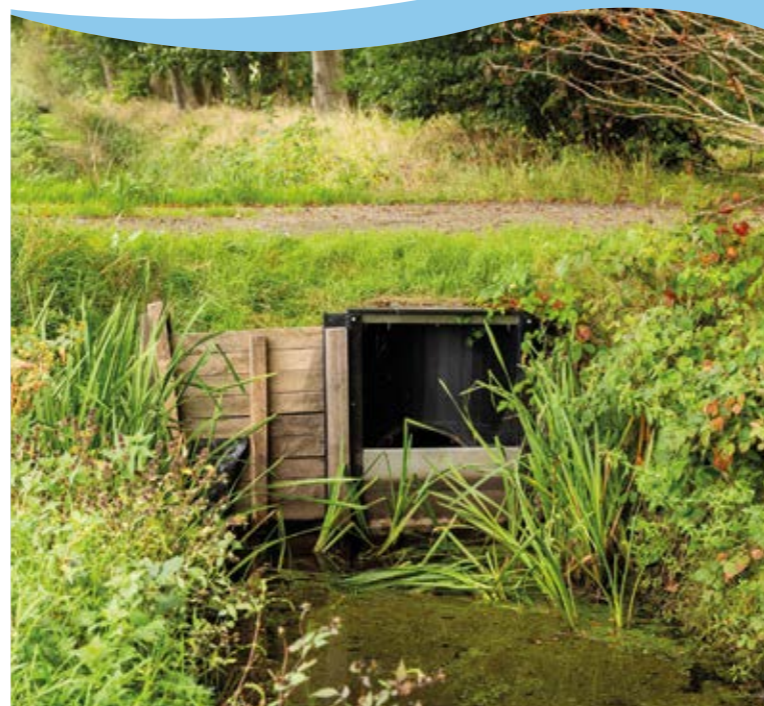
Wat kun je zelf doen als agrariër op de Utrechtse Heuvelrug?

Heel Nederland - maar in het bijzonder de agrarische sector - staat de komende jaren voor grote opgaven op het gebied van water en bodem. Klimaatverandering en bodemdaling vragen inspanningen voor voldoende schoon water en een duurzame bedrijfsvoering. In deze veranderende wereld wil de Blauwe Agenda handvatten bieden aan boeren om zelf en/of samen te werken aan duurzaam agrarisch waterbeheer.

Handelingsperspectieven voor agrariërs op een rij:

1. Plaats stuwen in de perceelsloot

Met het opzetten van het peil in de sloot kan de voorraad grondwater opbouwen die in droge periodes kan worden benut. Het grondwater zakt dus minder snel te diep weg. In droge periodes, zeker in het voorjaar, kan het gewas zo door de capillaire nawerking tot wel tot meerdere weken profiteren van het vastgehouden grondwater. Door de peilopzet is er meer vocht bij de wortels beschikbaar, zodat minder snel beregend hoeft te worden. Een regelbare stuw geeft de agrariër ook de mogelijkheid om bij teveel water het peil wat te laten zakken. Per gebied reageert het grondwater verschillend, maar door te leren en ervaring op te doen kan kennis worden opgebouwd over hoe snel het systeem reageert op veranderingen.

2. Verondiepen van sloten en watergangen

Een andere optie is om sloten en watergangen om en rond het perceel te verondiepen. Want, veel sloten in Nederland zijn overgedimensioneerd: ze zijn te diep aangelegd, waardoor het water in natte periodes te snel afgevoerd wordt en zodoende geen buffer kan vormen voor drogere periodes. Een oplossing in de strijd tegen verdroging is dus om sloten te verbreden en verondiepen, zodat

[Lees meer over de subsidie watersparen](#)

ze dezelfde of zelfs grotere capaciteit hebben, maar minder drainerend werken op het omliggende landschap. Hierdoor blijft het grondwaterpeil hoger en is het landschap beter bestand tegen droogte. Door te verbreden kan bij natte omstandigheden het water sneller worden afgevoerd of indien gewenst langer worden vastgehouden.

Ook voor deze maatregel kun je als agrariër subsidie aanvragen via www.vallei-veluwe.nl/actueel/actuele-thema/subsidie/subsidiewatersparen

3. Stuur op organisch stofgehalte in de bodem

Aanpassingen aan het klimaat beginnen bij goed bodembeheer. Als je een gezonde bodem hebt met veel organische stof, kan die veel nutriënten en vocht vasthouden waardoor je een robuustere bedrijfsvoering krijgt tijdens droogte. Als tijdens nattigheid de bodem goed doorlatend is, dan kan ze ook sneller vocht afvoeren. Hoe kun je aansturen op een hoger organisch stofgehalte?

Groenbemesters

De opeenvolging van gewassen op een perceel heeft invloed op de organische stof en bodemstructuur. Groenbemesters kunnen na de oogst van het hoofdgewas de aanwezige onbenutte voedingsstoffen uit de bodem opnemen om vervolgens als organische stof te worden verwerkt. De uitspoeling van nutriënten wordt zo verminderd terwijl het poriënvolume en het gehalte organische stof in de bodem toenemen.

Organische meststoffen

Meer toepassing van organische meststoffen (bijvoorbeeld vaste mest, compost, bokashi) draagt bij aan stabilisatie van de bodemstructuur, een grotere doorlatendheid, meer bodemleven, een groter waterbergend vermogen, een toename van de hoeveelheid sporenelementen en een natuurlijke buffer tegen pH schommelingen.

Minder mechanische grondbewerking

Minder mechanische grondbewerking (niet scheuren en opnieuw inzaaien maar doorzaaien van grasland) kan de bodemstructuur verbeteren. Er kan hierbij gebruik worden gemaakt van een ecoploeg, een biomulcher of andere technieken.

4. Houd water vast binnen het bedrijf

Tijdens perioden met veel waterafvoer zorgen buffers, stuwtjes en dammetjes ervoor dat water vertraagd wordt afgevoerd. Water wordt dus tijdelijk opgeslagen. Dit gebeurt bij voorkeur zo hoog mogelijk in het landschap. Maar dit kan ook benedenstrooms, om ervoor te zorgen dat andere percelen minder hinder ondervinden van afstromend water. Buffers en stuwtjes zorgen ervoor dat piekafvoeren worden afgezwakt en de benedenstroomse percelen niet naast de bui op het perceel ook nog afstromend water moeten bergen van hogerop.

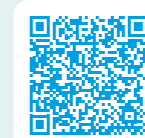
5. Sta stil bij je gewaskeuze

Met de gewaskeuze kan worden gestuurd op de kwaliteit van je bodem en op het organisch stofgehalte in de bodem. Vanuit het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (samenwerking tussen LTO en het waterschap) wordt geadviseerd om de 60%, 20% en 20% aan te houden.

De verhouding van 60:20:20 in het bouwplan zorgt voor het optimale gebruik van het land. Daarbij ontstaat er balans tussen de opbouw en afbraak van bodemleven, bodemstructuur, organische stof, uitspoelingen en de waterregulerende werking.

Het 60:20:20 bouwplan bevat 60% blijvend grasland, 20% grasklaver en 20% mais (of ander akkerbouwgewas). 60% blijvend grasland is uiteraard blijvend. De andere 40% ruil je in wisselteelt van drie jaar met elkaar. De klavers in het gras zorgen voor een versnelde ontwikkeling van bodemleven en ondergrondse biodiversiteit. Hierdoor zal de organische stof ook sneller toenemen dan bij gewoon tijdelijk grasland.

Selecteer de percelen met het hoogste stikstofleverend vermogen voor blijvend grasland en begin op percelen met het laagste stikstofleverend vermogen met grasklaver. In het laatste jaar van de mais (of ander akkerbouwgewas) is het goed om te kiezen voor een vroeg ras om grasklaver beter te laten slagen.

[Lees meer over de 60:20:20 verhouding.](#)

6. Meer natuur op je perceel

Deze vorm van landbouw is vanuit het oogpunt van waterhuishouding, natuur en drinkwaterwinning altijd positief. Op plekken waar in de huidige situatie sprake is van nat- en/of droogteschade en daarnaast natuur en landbouw niet ontvlochten kunnen worden is natuurinclusieve landbouw extra gewenst en zinvol. Onderdeel van een circulaire agrarische sector kan namelijk ook een natuurinclusieve landbouw zijn: Streven naar een versterking van de biodiversiteit binnen en rondom het agrarisch bedrijf. Het Deltaprogramma Agrarisch Waterbeheer (samenwerking tussen LTO en het waterschap), het Nationaal Programma Landelijk Gebied kunnen op de lange termijn bijdragen aan dit doel. Voor deze maatregel is een integrale benadering van het landelijk gebied en het bijbehorend watersysteem cruciaal voor een gedragen uitvoering.

7. Voorkom verdichting

Ondergrondverdichting ontstaat als de sterkte (draagkracht) van de ondergrond overschreden wordt. De grond wordt homogener, er treedt plastische vervorming en structuurverlies op en doorgaande poriën verdwijnen. Veel Nederlandse bodems zijn gevoelig voor ondergrondverdichting. Ondergrondverdichting herstelt zich niet of nauwelijks. Minder verdichting betekent dat de bodem meer als spons werkt. Meer water kan in de bodem tijdens natte omstandigheden en er is meer water beschikbaar in de bodem tijdens droogte. Dit realiseer je deels door hoger organisch stofgehalte, maar ook door vaste rijpaden aan te houden op je percelen, waardoor maar een klein deel van het perceel verdicht wordt.

Voorbeeldproject Blauwe Agenda

Project flexibel peilbeheer 2017- 2020

In 2017 is gestart met het project flexibel peilbeheer in Utrecht-Oost. Er is in dit gebied sprake van droogteschade op de hogere percelen. Er is gestart met peilgestuurde drainage in Overberg. Daarna is gekeken wat het effect was op het grondwater en de gewassen.

Resultaten en conclusies van project 2017 – 2020

Een peilopzet tot 30 centimeter was mogelijk. Het is mogelijk om hiermee 2 weken tot 4 weken water vast te houden. Hiermee kun je de grondwaterstand 10 centimeter verhogen. Het effect op grasgroei is afhankelijk van hoeveel vocht vanuit het grondwater beschikbaar is voor de wortels en de samenstelling van de bodem. Een andere conclusie was dat de stuwen duurzamer en effectiever gemaakt kunnen worden.

Vervolgproject veehoudersbedrijf Van der Wind

In de vorm van een pilot is flexibel peilbeheer verder onderzocht op het melkveehouderbedrijf van Van der Wind, gesitueerd op de flanken van het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug. Er is bekeken wat de impact was op de waterbeschikbaarheid onder het perceel door plaatsing van vier regelbare stuwen op bestaande duikers in de sloten, het beter sluiten van de stikstofkringloop, grasland- en eiwitproductie in de zomer, graslandkwaliteit en bijdragen aan de maatschappelijke opgave voor het langer vasthouden van water in de haarvaten van het systeem.

Resultaten

Met regelbare stuwen was bij ons een peilopzet tot zo'n 35 cm mogelijk. De agrariër kan met deze stuwen snel inspelen op de weersveranderingen. Het opzetten van het peil (+35cm) geeft in onze situatie een grondwaterstijging in het perceel tot +20 cm. In droge periodes kan de agrariër tot wel 4 weken profiteren van de verhoogde grondwaterstand. Door de peilopzet is er meer vocht bij de wortels beschikbaar, zodat minder snel beregend hoeft te worden. Met de peilopzet in combinatie met beregening wordt 2.000-3.500 kg ds/ha opbrengstverlies voorkomen. De kosten (investering in de stuwen en de beregening) en baten zijn gelijk in een matig droog jaar. Doordat de grasmat in betere conditie blijft, krijgt onkruid minder kans. Er hoeven minder kosten gemaakt te worden voor gewasbescherming en/of graslandvernieuwing. Verder bracht het voordelen mee voor eiwit van het eigen land (meer gras van betere kwaliteit), voor de beweiding en de stikstofkringloop.

Subsidies en andere ondersteuning voor agrariërs

1. Subsidierегeling Regionaal partnerschap voor water en bodem

De regeling is bedoeld om agrariërs handvatten te bieden om samen met het waterschap te werken aan duurzaam agrarisch waterbeheer. De subsidie is er voor agrariërs die maatregelen willen nemen die bijdragen aan het verbeteren van de waterkwaliteit. Je kunt bij jouw subsidieaanvraag advies krijgen van een zogeheten watermakelaar. De watermakelaars zijn er voor agrariërs om samen te bepalen hoe de subsidierегeling in jouw voordeel kan werken. Zij begeleiden je bijvoorbeeld bij het opstellen van een agrarisch waterplan. Voor advies en meer informatie kun je contact opnemen met een watermakelaar uit uw gebied.

Boerennatuur Utrecht Oost: Dirk Jan Bleijerveld 06-31 51 32 11 d.j.bleijerveld@boerennatuurutrechttoost.nl

2. Subsidierегeling Watersparen, in ieder geval nog 2025 en 2026

Deze subsidie is voor grondeigenaren en gebruikers die maatregelen willen nemen die bijdragen aan het tegengaan van verdroging, het vasthouden van water en het vergroten van de grondwatervoorraad. De regeling is bedoeld om op korte termijn te investeren in concrete waterbespaarmaatregelen. Deze moeten bijdragen aan het tegengaan van verdroging, het vasthouden van water en het vergroten van de grondwatervoorraad op de flanken van de Veluwe en de Utrechtse Heuvelrug, als ook op de oeverwallen langs de IJssel. Er kan maximaal 80% vergoeding van de maatregelen tot 10.000 EUR worden gevraagd. We werken daarbij met een investeringslijst en een openstellingsgebied (er kan dus niet overal worden aangevraagd, zoals in poldergebieden en peilgestuurde gebieden).

Je kunt advies en hulp krijgen bij de aanvraag tot en met de bestelling van middelen door één van onze gebiedsmakelaars: André van Uum, avanuum@vallei-veluwe.nl, 055-5272911

3. Regeling stimuleringsbijdrage landelijk gebied, doorlopend

De regeling is opengesteld voor rechtspersonen, ondernemers en landgoedeigenaren. Deze regeling is bedoeld voor kleinschaligere maatregelen zoals de aanleg van poelen, natuurvriendelijke oevers, landschapselementen en andere zaken die bijdragen aan het vasthouden van water en het verbeteren van de waterkwaliteit in kleine sloten. Er is een maximale vergoeding van 25% beschikbaar voor maatregelen tot 25.000 EUR. De bijdrage geldt ook voor het houden van workshops over of het doen van onderzoek naar genoemde maatregelen.

www.vallei-veluwe.nl/actueel/actuele-thema/subsidie/subsidie-watersparen

4. Plattelandscoaches Provincie Utrecht

Iedere agrarische ondernemer en erfeigenaar in de provincie Utrecht krijgt de gelegenheid om zich gesubsidieerd te laten coachen en begeleiden door een onafhankelijke plattelandscoach. Deze Plattelandscoach begeleidt je om tot keuzes te komen die jou, je familie en je bedrijf verder helpen.

Van de 2.256 agrarische bedrijven (bron: CBS 2022) binnen de provincie Utrecht maken inmiddels 500 ondernemers gebruik van deze regeling. Afhankelijk van de vraag treedt de Plattelandscoach op als coach, sparringpartner, procesbegeleider, intermediair of adviseur.

Van de huidige deelnemers beveelt 92% het gebruik van een Plattelandscoach aan.

5. Bodemcoaches DAW

Vanuit de Rijksoverheid werkt het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) samen met jou aan bodem- en waterprojecten. De meeste beginnen gewoon aan de keukentafel. Om deze projecten en plannen te laten slagen, werken zij vóór jou samen met boerenorganisaties, waterschappen, ministeries en provincies. Daarnaast zetten zij

zich in voor kennis op maat op het boerenerf. Dit gebeurt met het DAW Kennisprogramma. Via dit spoor is er onder meer een netwerk van DAW Demobedrijven opgericht, worden er met loonwerker velddemo's gehouden en zijn bodemadviseurs beschikbaar voor meerjarig, individueel advies.

[Lees meer over de subsidierегeling Zoetwatervoorziening Oost-Nederland \(ZON\)](#)

Veel gestelde vragen & antwoorden

• Als ik meer en langer water vasthoud, krijg ik dan toch een onttrekkingsverbod in droge tijden?

De waterschappen zijn sinds 2018 ook meer aan het nadenken hoe het verder moet in dit nieuwe klimaat. Eén van die gedachten is inderdaad dat het mogelijk zou moeten zijn om een ondernemer die aantoonbaar stappen zet in een goede waterhuishouding om bedrijfsniveau ruimte te geven betere keuzes te maken in het zelf sturen van water zoals keuze van (moment) van beregening.

• Kan ik korting krijgen op de waterschapsheffing als ik meedoe met regelingen?

Helaas is dit nog toekomstmuziek. De waterschapsheffing is een financieel instrument van het waterschap dat niet zomaar lokaal gewijzigd kan maar op de schaal van de landelijke politiek gestuurd wordt.

• Wat zijn bufferstroken?

Voor het Gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) en de mestwetgeving is het verplicht om bufferstroken langs alle waterlopen (oppervlaktewaterlichamen) te hebben. Voor

Bezoek RVO.nl

2024 is het GLB en de mestwetgeving aangepast. Op de [website van RVO](#) is hier meer over te vinden.

• Hoeveel stuwen moet ik aanleggen?

Dat is erg afhankelijk van het verhang in uw percelen en de druk van het water in de sloot. Op de flank van een Heuvelrug kan het zo zijn dat over 500m er wel 2 of 3 stuwen geplaatst kunnen worden voor een optimaal effect. Maar uiteindelijk helpt elke stuw.

• Kan ik bij jullie subsidie aanvragen?

Bij HDSR is er subsidie beschikbaar voor klimaatadaptieve maatregelen.

Bezoek HDSR.nl

UTRECHTSE HEUVELRUG

BLAUWE AGENDA

SAMEN WERKEN AAN SCHOON & VOLDOENDE WATER

www.BlauweAgenda.nl

Foto's: Sjaak den Breeje

Omslagfoto en foto binnenzijde bij veelvoorkomende problemen: Rob ter Brekke